

NORSK
OLJEMUSEUM

Årbok 1990
med årsmelding for 1989

Høsten 1962 hadde flere utenlandske oljeselskaper, med Phillips Petroleum co. i spissen, meldt sin interesse for å drive leteboring i norske farvann. Dette ga støtet til at norske myndigheter satte i gang arbeid med å sikre rettsgrunnlaget og utarbeide regler for leting og utvinning av olje og gass i Nordsjøen. Ved kongelig resolusjon den 9. april 1965 ble det fastlagt regler for undersøkelse og utvinning av petroleum på den norske kontinentalsokkel sør for den 62 breddegrad, og den 17. august tildelte Regjeringen utvinningstillatelse for 78 blokker til ni søkere.

Halvt i spøk og halvt i alvor har det vært hevdet at Stavanger i Norge og Aberdeen i Skottland ble sentrum for oljevirksomheten på henholdsvis norsk og britisk sektor fordi begge byene hadde egen golfbane. Mange av de amerikanere som kom til Norge for å drive leteboring i 1965/66, skal ha likt å spille golf. Til forskjell fra andre aktuelle byer hadde Stavanger 18 hulls golfbane, og dette, har det blitt hevdet, ble utslagsgivende for at Stavanger ble valgt som base for oljeletingen.

Når vi avgir stemme ved Stortings- eller kommunvalg kan det ofte være detaljer eller enkeltsaker som får oss til å treffe ett valg framfor et annet, selv om vi ofte oppgir prinsipielle forskjeller mellom partier som hovedgrunnen for valget. Når Stavanger ble valgt som base for oljeleting i Nordsjøen kan selvfølgelig muligheten for å spille gold ha spilt inn, men hovedgrunnen til at Stavanger ble valgt var gunstig beliggenhet og gode kommunikasjoner.

Boretillatelse nr. 001 ble tildelt Esso Exploration Norway. Esso hadde allerede lenge hatt i sving amerikaneren Richard J. Loeffler for å ta seg av alle forberedelser for leteboring på norsk sokkel. Våren 1965 reiste han langs norskekysten fra Kristiansand til Bergen for å finne en egnet landbase for leteboringen. I Stavanger kom han i kontakt med skipsreder Torolf Smedvig som kunne tilby Loeffler den nedlagte sildoljefabrikken Fjeldberg Bruk på Hundvåg som base. Loeffler ble tatt med ut og vist rundt. Han mente eiendommen kunne tilfredsstille selskapets behov, og bestemte seg for å kjøpe på flekken. Men hva skulle Smedvig ha for eiendommen? Torold Smedvig bestemte seg for å gå høyt ut, så fikk han heller justere

Gunnar Nerheim:

**DA STAVANGER
BLE VALGT SOM
SENTRUM FOR
OLJELETING
PÅ NORSK
SOKKEL**

summen nedover etterhvert. Loeffler aksepterte imidlertid det første budet og den 28. juni 1965 tegnet Esso Exploration Norway Inc. en salgsavtale med Smedvigs Tankrederi A/S om kjøp av Fjeldberg Bruk for 3,3 millioner kroner.

Der hvor Esso gikk foran fulgte andre oljeselskaper etter. Norske myndigheter forutsatte at de selskaper som ble tildelt konsesjon for leting og utvinning av olje og gass på norsk sokkel, skulle benytte baser i Norge og "norsk industri og arbeidskraft i den utstrekning disse er konkurransedyktig i pris og tid". Enkelte hadde allerede før utvinningstillatelse ble gitt, sett behovet for forskjellige typer service i tilknytning til letevirksomheten. I februar 1965 ble selskapet North Sea Exploration Services A/S (Norsea) opprettet i Oslo. Norsea skulle drive basevirksomhet etter engelsk mønster, hvor leteboringen foregikk ut fra Great Yarmouth i sørøst-England. Ryktene ville ha det til at de som sto bak basen i Great Yarmouth gjorde god butikk, og dette førte naturlig nok til interesse for denne type virksomhet også i norske forretningsmiljøer.

Norsea kunne ikke bestemme lokalisering før det var klart hvilke byer oljeselskapene ønsket å bruke som base for letevirksomheten. Det nye firmaet fant fort ut at alle representanter for utenlandske operatører de kom i kontakt med la turen innom Stavanger på sine besøk i Norge. Høsten 1965 gikk Torolf Smedvig og Smedvigs Tankrederi inn i Norsea sammen med Oslo-interessene. Det ble kjøpt inn brukte lokaler i Strømsteinen i østre bydel i Stavanger, som så ble ombygd til base. Her ble det i løpet av 1966 bygd ut dypvannskai. Basen kom i drift fra juli 1966.

Ocean Traveler

Norsea var den første base for offshore borefartøyer i Skandinavia. Etter at borefartøyet "Ocean Traveler", som skulle drive leteboring for Esso, kom til Stavanger i juni 1966, fikk det nye firmaet en rekke oppdrag både i forbindelse med klargjøringen av fartøyet og driften av det etter at leteboringen startet den 19. juli. Norsea forsynte borefartøyet med sveisere, dykkere, boreslam, catering service, sement, forbruksvarer, transport etc. Ved utgangen av året måtte det imidlertid konstateres at driften ikke hadde svart

til forventningene. Leveranser til bare ett borefartøy var for lite.

Det var heller ikke lenge Norsea fikk være alene som leverandør av varer og tjenester til borefartøyene. Aker-gruppen opprettet datterselskapet Norsco (Norwegian Oil Repair and Supply Company), som skulle drive samme type virksomhet. Norsco kjøpte først et område i Farsund. Dette var et feilgrep. Alle operatørene valgte å nytte Stavanger som sentrum for letevirksomheten, og Norsco kjøpte derfor en eiendom på 35 mål i Tananger på vestsiden av Stavanger-halvøya. Våren 1966 var arbeidet med sprengning og planering i full gang. Det skulle investeres mellom 4 og 5 millioner kroner i utbyggingen. Etter at Norsco-basen kom i drift, fikk Norsea-basen en hard konkurrent, og den harde konkurransen basene imellom i de nærmeste årene førte til at det ble lite å tjene på drift av oljebaser. Både Norsea- og Norsco-basen måtte se langt etter den fortjeneste de hadde hørt om fra Great Yarmouth.

Phillips Petroleum Co. velger Dusevik som base.

Phillips Petroleum Co. og Phillips-gruppen planla å starte leteboring i 1967-sesongen. Amerikaneren Ed Crump skulle ha ansvaret for leteboringen ut fra Stavanger. Den 6. november 1965 kom Ed Crump med kone og fire barn til Stavanger. De var den første "oljefamilien" som flyttet til byen, og de ble møtt av Otto Olsen, Fina's lokale representant og ordfører Arne Rettedal. Hotell Atlantic ble midlertidig bolig-adresse. Deretter begynte letingen etter kontor, lager og havnebase. Interessen konsentrerte seg først og fremst om Tananger og Dusevik, hvor Torolf Smedvig hadde kjøpt noen fjellknauser på 27 mål høsten 1965. Fordelen med Tananger var at forsyningsskipene slapp å gå rundt Tungenes, mens Dusevik lå nærmere Stavanger og var bedre beskyttet mot vær og vind.

Crump helte etterhvert mer og mer i retning av Dusevik. Smedvig skulle bygge ut kai og sette opp et kombinert kontor- og lagerhus. Det skulle inngås en kontrakt for fem år med en årlig leie på ca. 56.000 dollar pr. år. Denne kontrakten ville vært meget

Den første sprengningen til det som skulle bli Dusevikbasen.

Skipsreder Torolf Smedvig

gunstig for Smedvig. Men så kastet Norsco seg inn i kampen om kundene. Phillips ble tilbudt noenlunde tilsvarende lokaler i Tananger for 23.000 dollar pr. år. Ønsket Smedvig å sikre seg Phillips som kunde, måtte rederiet gå ned i pris.

Utbygging for Phillips i Dusevik ble med ett atskillig mer risikabelt. Rederiet hadde tenkt å investere bortimot 2 millioner kroner i utbyggingen. Skulle Smedvig konkurrere med Norsco's tilbud, ville det bety at leieinntektene nok ville dekke renter på investert kapital, men ikke avdrag. Forretningsmessig var dette uforsvarlig. Det ble tatt kontakt med ordfører Rettedal og Stavanger kommune. Som stavangerpatriot hadde han liten lyst til å se at Phillips gikk ut av Stavanger, skrev Torolf Smedvig til ordføreren.

Det var en kjent sak at Stavanger kommune hadde arbeidet energisk for at forsyningsbasene skulle legges til Stavanger, og at byen også var interessert i å utvikle Dusevik som industriområde. For Smedvig var det ikke lenger bare et spørsmål om å gjøre en god forretning, men å sikre at Stavanger fikk en oljebase.

Smedvig valgte likevel å ta risikoen. Den 25. april 1966 undertegnet rederiet en leiekontrakt med Phillips for tre år. Smedvig skulle bygge ut et område med kai og tilstøtende areal på 4,5 mål. Det skulle reises et kombinert kontor- og lagerbygg på 800 m², hvor en fjerdedel var kontorareal. Årlig leie skulle være 183.000 kroner pr. år, mindre enn halvparten av det beløp som det i utgangspunktet ble forhandlet om. Samme dag som avtalen ble undertegnet, ble den første salven skutt i Dusevik. I begynnelsen av oktober kunne Phillips flytte inn i de nye lokalene.

Stavanger blir sentrum for oljevirkksomheten

“Et navn dukker opp i stadig nye forbindelser når man kommer inn på emnet oljeboring - skipsreder Torolf Smedvig,” skrev Verdens Gang i juni 1966.” Det skyldes i stor grad Smedvigs initiativ at så meget av denne virksomheten er trukket til Stavanger, og for tiden har han mer enn en finger med i spillet når det gjelder å skaffe millionkontrakter til norske bedrifter på leveranse av materialer til boreriggene.”

Leteborerne hadde åpenbart hastverk. Store summer var involvert, og var det først besluttet å bore, ble det ikke snudd på skillingen. Stavanger var gunstig geografisk plassert i forhold til de områder hvor boring var tenkt iverksatt. Byen lå ikke nødvendigvis nærmest, men den hadde en viss størrelse og infrastruktur, og gode flyforbindelser med Oslo og utlandet. Stavanger kommune med ordfører Arne Rettedal i spissen visste også å forvalte sitt pund. Kommunen gjorde sitt ytterste for å legge forholdene til rette for den nye virksomheten. I løpet av tre måneder bygde kommunen 32 hus for utenlandske oljefolk og deres familier. Målet var å gjøre Stavanger til sentrum for oljeutvinning i Norge. Allerede før første oljebrønn var påbegynt på norsk sektor, var det opplest og vedtatt i norsk presse at Stavanger var oljebyen. Dersom det ble funnet olje ville Stavanger og distriktet omkring kunne høste store fordeler.

Men først måtte olje eller gass finnes. Hvis noen hadde tenkt å tjene raske penger på å selge tjenester til oljeleterne, måtte de smøre seg med tålmodighet. Rett før jul i 1969 fant imidlertid Phillips olje på det som i dag går under betegnelsen Ekofisk-området. Det var snakk om verdens største oljefelt offshore. Utbygging og produksjon av olje og gass ville få store konsekvenser for Stavangers videre utvikling.

Før Ekofisk-funnet hadde interessen for Smedvigs baseområde i Dusevik vært skuffende liten. Phillips Petroleum Co. var den eneste leietakeren. Etter at det første store oljefunnet på norsk sokkel ble kjent, mente Torolf Smedvig at situasjonen måtte snu seg til det bedre. Oljevirksomheten var kommet for å bli, og etterhvert som utbygging og produksjon skjøt fart, ville både oljeselskaper og underleverandører få økt behov for bygninger og arealer.

Forberedelser for utvidelse av basen ble satt i gang umiddelbart, og høsten 1970 ble det pånytt sprengt ut fjell i Dusevik. Etter utvidelsen ville rederiet disponere et planert område på mellom 50 til 60 dekar. Det skulle bygges to dypvannskaier, hver med en lengde på 100 meter. Ved utgangen av 1971 var byggearbeidene nesten fullført. Leieavtalen med Phillips ble forlenget med fem år, og til bedre betingelser for utleier.

En av de første amerikanske "oljefamiliene" ankommer Stavanger

Smedvig hadde dessuten fått en ny god kunde. Det var inngått en seksårs leieavtale med det franske oljeselskapet Elf, som sommeren 1971 hadde påvist det som senere skulle bli kjent som Frigg-feltet. Phillips Petroleum, som operatør for Phillips-gruppen og Elf, som operatør for Petronord-grupper, hadde samarbeidet siden leteboringen tok til. Petronord-gruppen hadde bl.a. nyttet Phillips-basen i Dusevik under boring av Petronord-brønner. Nå skulle det bygges en base for Elf tilsvarende den som Phillips hadde.

Elf skulle leie et uteareal på 4,7 dekar, og Smedvig bygde et kombinert lager- og kontorbygg på ca. 1.500 kvm. Bygging startet like over nyttår i 1972, og i juni kunne Elf flytte inn i det nye bygget. For å sikre arealer til videre utbygging av Smedvig-basen hadde rederiet kjøpt tilstøtende arealer på til sammen 46 dekar. I løpet av 1973 ble størstedelen av det nyervervede området utsprengt og planert samtidig med at tilsvarende arbeid ble utført på nabotomten, som Norsea hadde kjøpt.

Gjennombruddet for Dusevikbasen kom i 1974. I oktober ble det inngått en tiårs leieavtale mellom Elf og Smedvigs Tankrederi. Smedvig skulle reise et kontorbygg med en samlet flate på 8000 kvm, som Elf skulle leie. I september 1975 var kontorbygget klar til innflytting. Fra 1966 til 1976 var det bare et par småbygg som var kommet opp på Dusevik-basen. Det er fra midten av 1970-årene at Dusevik-basen fikk det fysiske preg den fortsatt har. Det samme gjelder Norsco-basen i Tananger.

Etter at olje var funnet, drev Stavangers politikere og byens næringsliv med stort hell lobbyvirksomhet på nasjonalt plan for å sikre at byen beholdt og forsterket det forsprang den hadde på andre byer. Var det viktig for Stavanger at oljebasene ble lagt til byen i 1966, ble det desto viktigere at Stortinget i 1971 besluttet at Oljedirektoratet og den norske stats oljeselskap, Statoil skulle lokaliseres til Stavanger. Utover i 1970-årene besluttet også en rekke utenlandske oljeselskaper å legge sine hovedkontorer i Norge til Stavanger.

Før Ekofisk-funnet ga oljevirkomheten sysselsetting til relativt få, og de fleste var dessuten utlendin-

ger. Etterhvert som utbygging av oljefelt og oppbygging av administrative enheter til å planlegge utbygging og drift skjøt fart, tok også sysselsettingen seg kraftig opp. I 1973 var det 6.600 personer sysselsatt i oljevirksomheten i Norge. Av disse hadde 925 sitt hjemsted i Stavanger. Sju år senere var sysselsettingen på landsplan økt til 37.500 personer. 19.300 hadde sitt hjemsted i Rogaland og 12.200 i Stavanger.

Bruttonasjonalprodukt i Norge i 1970 var 80 milliarder kroner. Industriproduksjonen sto for 22 prosent av dette, varehandelen for 19 prosent og offentlig og privat tjenesteyting for 16 prosent. To år senere, i 1972, dukket en ny kategori opp i statistikken, utvinning og transport av olje og gass, som sto for 0,2 prosent av bruttonasjonalproduktet. I 1984 sto olje- og gassproduksjon for 19 prosent av nasjonalproduktet, og industriens andel var falt til 14 prosent.

Produksjon av olje og gass var i 1980-årene blitt den desidert viktigste, og den ledende sektor i norsk økonomi. I løpet av 12 år hadde den nye næringsveien utviklet seg fra ingenting til å bli den viktigste i landet. Det sier seg selv at dette har hatt dramatiske konsekvenser for det norske samfunnet, og ikke minst for Stavanger-regionen.

Norsk Petroleumsforening har tatt initiativet til utgivelse av et tobinds-verk om norsk oljehistorie. Første bind planlegges utgitt høsten 1992. Gunnar Nerheim er sammen med Tore Jørgen Hanisch verkets hovedforfatter. Artikkelen som her publiseres, bygger på et kapittel i Gunnar Nerheim og Bjørn S. Utne, **Under samme stjerne. Rederiet Peder Smedvig 1915 - 1990, Stavanger 1990. For nærmere dokumentasjon av mange av de synspunkter som her presenteres, henvises til dette verk.*

NOTER